

Вместо этого некоторые авторы предлагают использовать теорию «совместного контроля» над преступлением [7]. Важный критерий этой формы ответственности заключается в том, что виновное лицо для того, чтобы нести ответственность за преступление в качестве соисполнителя, должно контролировать его совершение.

Таким образом, можно сделать вывод о том, что идея индивидуальной ответственности за нарушение норм международного права от коллективного порицания к справедливой оценке личного участия каждого виновного лица в международных преступлениях претерпела ряд изменений с момента создания Нюрнбергского трибунала. И на сегодняшний день возникла явная потребность в ограждении обвиняемого от размытых и расширенных границ ответственности.

Литература:

1. Гришаев П. И. Соучастие по советскому уголовному праву / П. И. Гришаев, Г. А. Кригер. – М, 1959. – С.3.
2. Jens David Ohlin Joint intentions to commit international crimes, 2011, p. 695.
3. Prosecutor v. Tadic, № IT-94-1-A, Appeals Chamber Judgment, July 15, 1999, para. 227.
4. Prosecutor v. Vasiljevic, № IT-98-32-T, Appeals Chamber Judgment, February 25, 2004, para. 97.
5. Prosecutor v. Limaj, № IT-03-66-T, Trial Chamber Judgment, November 30, 2005, para. 511.
6. Prosecutor v. Tadic, № IT-94-1-A, Appeals Chamber Judgment, July 15, 1999, para. 228
7. Neha Jain, The control theory of perpetration in international criminal law, 2011 p. 158.

Замула А. Ю.

аспірант, Національний авіаційний університет

СХОЖІСТЬ СОЦІАЛЬНОЇ ПРИРОДИ І МЕХАНІЗМІВ КАТУВАННЯ, КРОВНОЇ ПОМСТИ ТА ТЕРОРИЗМУ

Тривалий час загальне міжнародне право уникало терміну «тероризм» через певні політико-ідеологічні причини, хоча національне кримінальне законодавство багатьох держав давно та добре з ним знайоме. У той же час не можна сказати, що міжнародна спільнота була байдужою до окремих проявів тероризму. У низці

договорів, прийнятих із початку 70-х років XX ст. містилися описи деяких складів злочинів, які за своїми ознаками були тероризмом, хоча цей термін у той час так і не було вжито. У середовищі соціально однорідних держав оцінка тероризму не викликала дискусій, і в 1977 р. було укладено Європейську Конвенцію про припинення тероризму.

Головною ознакою сучасного підходу до міжнародного співробітництва у боротьбі з тероризмом є відмова розглядати тероризм як політичний злочин, або як злочин, пов'язаний із політичним злочином, або як такий, що викликаний політичними мотивами [5, с. 3 – 8].

Більше того, – як вказує В. Ф. Антипенко, – якщо виходити із схвалюваної більшістю вчених-юристів кваліфікації тероризму, що передбачає чотири його сутнісні характеристики: насильницька основа дії; політичне цілевизначення і мотивація; залякування; наявність наміру на спричинення загибелі невинних людей, то слід визнати, що глобальний рівень залякування, що виходить від тероризму, пов'язаний насамперед із практичною невичерпністю арсеналу його засобів, якими є людські маси потенційно невинних жертв терористичних актів [1, с. 590].

Варто також звернути увагу на злочини, суміжні з терористичними, а саме вбивство; умисне тяжке тілесне ушкодження; катування; погроза вбивством чи заподіянням тяжких тілесних ушкоджень; посягання на життя особи, яка здійснює правосуддя чи попереднє розслідування; погроза чи насильницькі дії у зв'язку із здійсненням правосуддя чи попереднього розслідування.

Найдавнішими механізмами реагування на порушення соціальних норм поведінки вважаються такі, що базуються на кровній помсті та владі вожака, лідера. Кровну помсту повною мірою можна вважати попередницею сучасного тероризму, оскільки вона посилювала захисні можливості насамперед слабого індивіда.

В сучасних умовах активізації глобалізаційних процесів, у яких нерівномірність розподілу її наслідків, тобто благ і тягаря посилили поляризацію міжнародного суспільства до крайньої межі, саме тероризм виявився дієвою формою протесту мегасоціуму, що представляє регіони так званого «третього світу». Так, у механізмі кровної помсти, привабливої для радикальних угруповань, що представляють або намагаються представляти знедолений «третій світ», виявилась абсолютна асиметрія терористичних актів як

засобу збройної боротьби. У ті часи перспектива кровної помсти знижувала насильницьку агресивність. Адже людина вже розглядалась не сама по собі, а як частина більш сильного цілого, і саме це ціле слід було брати до уваги, спричиняючи шкоду слабкому. Кажучи юридичною мовою, об'єкт посягання змістився з індивіда на суспільні (родові) відносини [2, с. 155-161].

Спочатку кровна помста і влада вожака сполучувались і доповнювали одне одного: помста спрямовувалась в основному на позародові, а влада вожака – на внутрішньородові відносини. Але з поширенням влади вожака і формуванням великих соціальних груп, що об'єднували декілька родів, кровна помста «перемістилась» всередину об'єднань, чим послаблювала владу вожака. Звідси, влада вожака заперечувала кровну помсту, на неї накладалась заборона, а розв'язання конфліктів брав на себе лідер. Аналіз співвідношення механізмів кровної помсти і влади вождя вказує на загальну закономірність, коли суспільні групи, не знаходячи підтримки влади у розв'язанні своїх проблем, знаходять підступні кримінальні методи впливу на владу, поширюючи межі конфлікту і втягуючи у його орбіту широке коло людей. Саме такий механізм лежить в основі сучасного тероризму. Аналогія витребуваності способів дій, незважаючи на їх жорстокість, зумовлена і аналогією перспективи результату: адже саме кровна помста та каральна система вивели людство із царства дикості і свавілля. Родовий захист дав слабкій людині право на існування [2, с. 158].

Відповідно до встановленої Кримінальним кодексом України (Розділ 1 ст. 1) ієрархії об'єктів кримінально-правової охорони, заснованої на положеннях Конституції України, однією із найбільш важливих цінностей, що охороняються кримінальним законом, є здоров'я людини. Серед злочинів, що посягають на здоров'я людини, особливе місце займає катування (ст. 127 КК України), яке завжди націлене на заподіяння фізичних чи психічних страждань потерпілому, що не тільки спричиняє за собою заподіяння шкоди його здоров'ю, але й грубо принижує його честь і гідність, причому моральна травма може бути навіть більш серйозною, ніж фізична шкода [4, с. 189 – 194].

Невід'ємною складовою частиною проблеми протидії катуванням слід вважати підвищення ефективності кримінально-правової норми про відповідальність за катування, практика застосування якої виявила чимало прорахунків, допущених при

її конструюванні, а також значне число кваліфікаційних проблем. Зокрема, ст. 127 КК України залишає без кримінально-правової оцінки факти заподіяння фізичних і психічних страждань потерпілому шляхом бездіяльності; чимало нарікань викликають окремі кваліфікуючі ознаки катування, які не узгоджені з основним складом злочину; до теперішнього часу не вироблено загальноприйняте розуміння окремих ознак складу катування.

З упевненістю можна стверджувати, що кримінально-правова заборона катування є в Україні історичною традицією, оскільки норми, що його передбачають, з'явилися кілька століть тому. Такі норми безліч разів зазнавали змін, що відповідають тій чи іншій епосі розвитку нашого суспільства.

Разом з тим, такий тривалий період існування будь-якої правової норми не повинен послаблювати увагу законотворчих органів до питання про соціально-правові обумовленості норми. Особливо це актуально для норм кримінального права, так як їх порушення тягне за собою найбільш жорстку реакцію з боку держави. У зв'язку з цим обґрунтованим бачиться вивчення соціально-кримінологічної обумовленості кримінально-правової заборони катування, що дозволить відповісти на питання про необхідність і доцільність названої заборони на сьогоднішній день [3, с. 85 – 92].

Проблема криміналізації суспільно небезпечних діянь по праву вважається однією з фундаментальних проблем теорії кримінального права, вирішенню якої було присвячено значну кількість робіт, які містять різні точки зору про те, які саме критерії повинні бути покладені в основу криміналізації діянь.

Література:

1. Антипенко В. Ф. Международное антитеррористическое право в условиях глобальной конфликтности. – М.: Наука, 2007. – 648 с.
2. Антипенко В. Ф. Міжнародна кримінологія: Досвід дослідження тероризму. Одеса «Фенікс», 2011. – 352 с.
3. Борзенков Г. Н. Кваліфікація злочинів проти життя і здоров'я: навчально-практичний посібник / Г. М. Борзенков. – М.: ІКД «Зерцало-М», 2006. – 385 с.
4. Кадніков, Н. Г. Категорії злочинів і проблеми кримінальної відповідальності: навчальний посібник / Н. Г. Кадніков. – М.: Книжковий світ, 2005. – 374 с.
5. Костенко О. М. Тероризм: кримінологічні та кримінально-правові аспекти // Крим. право України. – 2006. – № 2. – С. 3-8.